

MONOGRAFIES D'ART

(ARTS APLICADES)

JAUME MERCADÉ

PER

JOAN SACS

*34 reproduccions
d'orfebreria*

JAUME MERCADÉ

JOAN SACS

JAUME MERCADÉ

34 reproduccions d'orfebreria

R.42.391

ALL INFORMATION CONTAINED
HEREIN IS UNCLASSIFIED

DATE REPRODUCTION OF THIS DOCUMENT

Jaume Mercadé, orfebre

D'entre totes les arts aplicades, cap com la orfebreria es deixa endur per la literatura, pel preciosisme de concepció i pel virtuosisme tècnic. Grans i petits orfegres, grans artistes i notòries mediocritats de l'art de la joieria han patit d'aquests subjectivismes que a una hora donada, a un minut donat de la història, han parlat vivament als enteniments i a les sensibilitats saturades d'aquella mateixa literatura, o bé, per a expressar-nos

més clarament amb un barbarisme, d'aquell mateix literaturisme. Perquè cal aclarir que en certs preciosismes i virtuosismes de l'orfebreria hom sovint descobreix intencions d'aquell convencional transcendentalisme que nia més que en la literatura, més que en la moda literària, en la moda pedantesca, la qual de tan en tan es barreja amb la moda propiament dita, amb la moda capriciosa. En certs moments de la història del gust, d'això que hom ha convingut en anomenar el bon-gust, el bon-tò, etc., es constata la presència activa d'aquest mòbil: la pedanteria. I fins gosariem creure que en certs *stratus* de la societat de tots els temps, aquest esperit pedant colora i conforma la moda. El snobisme és certament una forma de la pedanteria aplicada a la moda. Jo em refereixo, però, a una forma artística del snobisme. Un grup de gent, una classe, es complau, en una època determinada, d'ostentar com a forma superior del gust, com a distintiu del gust de la plebs, quelcom que diversifiqui externament aquest grup amb una aparencia discordant de l'aparencia multitudinària, que l'en distingeixi—això és la distinció. Si aquest grup, estament o classe estigués integrat per gent intel·ligent i de ver bon-gust enlloc d'ésser-ho per gent que vol passar per tal, aleshores no s'encaparraria pas per aconseguir la distinció externa, tota vegada que ja hi hauria distinció suficient en la millor qualitat, en la major diversitat i en

la menor usura dels propis i indispensables elements d'ostentació; sobretot perquè comprendria que la millor distinció no és pas aparencera sinó recatada i profunda. En general, però, la gent d'alta i de baixa posició social solen ésser aparenceres, escandalosament aparenceres; i l'orfebre ha de satisfer justament la gent de màxima dèria aparencera. Aleshores, a la riquesa i enlluernament propis de les matèries precioses que manipula, l'orfebre s'escarraça per afegir-hi altres valors, altres riqueses extrínseques, aquestes valors de retòrica formal que són l'ampulositat, els contrastos violents, la complexitat i el rebuscament, l'al·legoria xarlatanesca, els resabis més o menys notoris de simbolismes aduladors, de decorativismes prestigiosos, etc., etc. O bé altres valors de lirisme, d'epopèia, de morbositat literària, de fantasmagoria, les quals de la moda literària són transposades a la moda artística — particularment, i de manera més punyent, a la moda orfebrística. Un cop la rauxa ha minvat o desaparegut, aquestes valors literaturesques plasmades en or i pedreria que semblaven essencials, han perdut llur essencialitat, i, per tant, de l'obra de l'artífex joier no en resta més que el valor material i el valor tècnic. Un joiell mal concebut però ben executat, sempre o gairebé sempre serà apreciat per raó d'aquesta darrera condició. I dic gairebé sempre perquè hi haurà un moment que la nova concepció literaturesca o antiliteraturesca que vin-

drà a desbancar la nostra caríssima concepció de moda, li serà tan naturalment oposada, que el seu *demodisme* (si així se'ns permet de qualificar el seu anacronisme) devindrà una tan grossa causa d'aborriment i lletjor que arribarà fins a ofuscar la vàlua tècnica que aquell joiell pugui acreditar. Una joia d'estil heròic greco-romà que els orfegres de l'època napoleònica cisellaren, semblà durant aquell període quelcom de molt superior a l'orfebreria d'estil Lluís XVI, o bé a certa orfebreria del Renaixement i del goticisme nòrdic, tot i ésser inferior a les bones obres d'aquests dos períodes. No obstant, en passar de moda l'estil Imperi, l'orfebreria d'aquest estil ens semblà la cosa més enguniosament glacial que hom podés suportar; de manera que sense cap remordiment hom fonia aquella orfebreria passada de moda.

Avui dia, desvanescuda la dèria neoclassicista del període napoleònic i extingida també la repugnància que inspirava aquest estil en fer lloc als estils successius, sabem estimar aquella orfebreria d'estil Imperi només per la seva valor malencònica d'anacronisme, si es tracta d'una obra mediocre, o bé, demés, pel seu valor tècnic si l'obra és de mà de mestre. El seu valor d'art, en el més elevat sentit de la paraula «art», que és el que ara cal referir, no ha existit mai en tal joiell atapeit de brillants, perles, robins i maragdes que el mateix Thomire podés haver construït en l'aubada del segle XIX. La gent que s'hi

embadalia aleshores, i que creia admirar una obra pura d'art orfebrístic, no admirava res més que una moda i un devassall de pedreria admirablement treballada. Avui dia, en el recul necessari per a jutjar desapassionadament, comparem una obra passadora dels bons tallers francesos, holandesos o catalans dels segles XV o XVI amb una obra immillorable del temps de Napoleón I o de Napoleón III, i havem de confesar que aquestes són molt inferiors, des del punt de vista de la pura orfebreria, a aquelles. I no pas per raó d'antiguitat, perquè el coteig que repugni l'orfebreria isabelina, o del fi de segle XIX, o la napoleònica, podria establir-se igualment entre aquestes orfebreries i certes obres eixides d'obradors ben del nostre temps. I un d'aquests obradors seria el de Jaume Mercadé, aquest artífex de Valls que ha vingut a plantar botiga a Barcelona. Hi ha dret a fer aquesta afirmació? Com pot ésser això? Si per exemple ara disposem en imaginació un bon exemplar d'orfebreria de cada un dels períodes que han esdevingut d'ençà de la decadència de l'orfebreria, de l'estil Imperi ençà, i els arrenclem en sèrie, tindrem un curiós espectacle d'orfebreria mediocre, en el qual dominen el caprici i la fantasia més gratuïts. Si al costat d'aquesta sèrie establím una sèrie de bons exemplars d'orfebreria dels millors períodes anteriors, veurem repentinament que la sèrie moderna, de capriciosa i gratuïta passa a ésser grotescament o monstruosament

buida, una sèrie d'obres certament d'art però d'art inexpressiu si no és que expressi o delati buidor; ço és, que, en tan que orfebreria, no expressa res, encara que des d'altres punts de vista (romanticisme carrincló, *rastacuerisme*, helenisme esbojarrat, helenisme incomprès o helenisme sapient, erotisme decadent, fastuositat, etc.) sigui altament expressiva. Això, certament, no hauria pas estat fàcil de discernir a tota hora d'aquests períodes vuitcentistes, sinó ben després, quan la distància ha mitigat la passió que coloria l'entusiasme de la gent i entelava llur enteniment. Però en tot temps hi ha hagut entremig de la munió al·lucinada pels factors de contingència, una minoria de gent desperta i sensible a les essències, i aquesta minoria haurà pogut en cada moment discernir la lletgesa o buidor de les obres de la millor orfebreria contemporània, enaltides per la multitud, en comparar-les amb les obres bones dels altres temps, menyspreades per aquesta mateixa multitud. Aquesta *élite* hauria pogut discernir també el bon joiell que per atzar vingués a desentonar de tota aquella contemporània producció banal i estulta. Així mateix, doncs, la gent que avui dia forma l'*élite* vera del bon-gust sap discernir en la parada de la joieria moderna les obres de pur sentiment orfebrístic entremig de l'allau de les obres estultes. Atura't, oh lector, si et plau, al davant dels aparadors dels joiers, els d'ací i els d'arreu. Per regla gene-

ral no hi veuràs res més que espirals, arabescs i quadrelles de brillants i diamants, enfilalls de perles i barbres petits panorames de robins i maragdes, d'aigües-marines i corindons i mil altres combinacions de pedreria cara, que hom diria eixides de la imaginació d'un dibuixant de brodat de roba blanca. La pedreria està encastada en aquests joiells com una constatació de valor intrinsec, a manera d'exhibicionisme de riquesa, talment com les paneres de presentalles de Nadal són exhibides més o menys riques de menjalla i de beguda en els aparadors de les confiteries. Si una mica d'art posa l'orfebre banal en les seves joies, és un art primari i ociós com el dels habituals brodat de la roba interior. Si algun colorisme l'orfebre hi aventura, serà un colorisme no menys primari: contrastos de colors que mutuament s'exaltin, patines miserablement mentideres i fugitives, fons que facin ressaltar la pedreria de manera cridanera, combinacions d'or i de platí, com si el platí fós un metall més ric de color que l'argent; en fi, tota la gamma del colorisme brutal, gamma, però tan limitada com pobra. Per l'orfebre corrent avui dia no existeixen més que els metalls i la pedreria de preu i l'arabesc gratuït i complicat, complexe i minucios com la filigrana dels argenters moderns de la Xina i l'argentina dels presidaris que del temps no en volen saber la valor sino la desvaloració. En rigor de veritat la gent adquireix d'aquesta orfebreria

només que l'or i la pedreria, perquè el que la gent vol és penjar-se brillants i perles a les orelles, al coll, al cap, al nas, al ventre i a les puntes dels dits; perquè necessita exhibir l'or i el platí adherit a la pròpia persona. I com que tota aquesta pedreria i aquests rics metalls no li és donat d'exhibir-los desgranats o en llingots, vet ací que l'art de l'orfebre no hi és tol'lerat només que com aglutinant de totes aquestes coses de preu, i per tant que la pedreria i l'or tinguin la nança o el ganxo necessaris per a la llur suspensió i adherència als vestits o al cos humà: és l'art pràctic del llauner o del manyà ço que la gent aprecia en l'esfoç de l'orfebre. Aquest art d'espivals i fulletes, de filigranes i de farandoles, de caligrafia i de rigodon que l'orfebre ordinari empra per agrupar la pedreria i engrapar-la en or, no és res més que un expedient pudorós per a diversificar la seva orfebreria de la que elaboraren els barbres i els primitius i de la que conjuminen els selvatges. La gent banal no aprecia pas millor aquest art ximplet del que l'aprecia la gent de de bò refinada i que sap llucar-hi.

Completament oposada a aquesta barbra i estulta concepció orfebrística és la que tenen els escassos orfegres intel·ligents d'avui en dia, entre els quals el nostre Mercadé té un bon lloc, ben reconegut, gairebé gens disputat. I hom bé pot afegir que en la millor orfebreria moderna l'art d'En Mercadé, joier, destaca per la seva persona-

litat, tant o més en la joieria de pedreria que en la orfebreria de metall sol.

La valor de la bona orfebreria sobre la dolenta és difícil de definir, i per tant, per a reeixir aquesta definició calia aquest llarg preàmbul, el qual al menys de retop situés la bona orfebreria i en facilités la descripció. Un cop doncs destriada la vàlua i la significació de la mala orfebreria, serà menys difícil de determinar la bona, les seves condicions i qualitats, les seves característiques; i d'aquesta manera serà més avinent d'explicar el cas Mercadé i ensalçar-lo sense adulació, d'evidenciar tant com es pugui la valor de pura orfebreria que hi ha en l'art d'aquest delicat artífex, bo-i descartant tota mena d'elogi gratuït.

Jaume Mercadé és, alhora que orfebre, pintor; però no pas un pintor d'afició, sinó un refinat colorista, seuaç intel·ligent de les bones escoles modernes. En els seus paisatges i natures-mortes Mercadé ha demostrat una sensibilitat i una originalitat colorístiques gens comunes; ha produït obres d'una gran finor i a l'ensems d'un gran atreviment cromàtic. Aquest refinat colorisme, que no té parió amb el de cap dels altres pintors nostres, és el que Jaume Mercadé ha trasposat a la seva joieria incrustada de profusa pedreria: harmonies clares i neutres en les quals el blanc porta la veu cantant. Aquest artífex ha tingut doncs una concepció ben personal de la com-

posició colorista adaptada a l'orfebreria, una concepció distingida, absent d'efectismes i de llampant. Els aparadors de la joieria Mercadé atreuen per raó d'aquestes condicions com una galeria de pintura; al menys com una galeria de pintura decorativa. Els seus arranjaments i composicions de pedreria us fan de lluny travessar el passeig i us imanten, perquè ja a distància hom endevina que en aquells ninxolets hi vibra quelcom d'extraordinàriament bell, quelcom de llaminer per a la vista. Des d'aquest punt d'obrir de la composició colorística ningú regatejarà a Jaume Mercadé una bona personalitat i un bon-gust sense parió en l'orfebreria d'ara i d'abans. Però aquest no és pas tot el valor de l'orfebreria que analitzem. Hi ha la montura d'aquesta pedreria, les formes d'engrapament i les formes d'ornamentació metallista que serveixen de fons, d'emmarcament o de lligam a aquestes combinacions de gemmes, en les quals la discreció aliada a la elegància ha creat un novíssim repertori d'arabescs que escauen a cada moment, a cada situació decorativa; talment és així que en ells no sembla pas que hi hagi aquell gratuïtisme, aquell caprici selvatge de l'ornamentació orfebrística tradicional. Hom creuria que el lèxic decoratiu de Mercadé és necessari i explícit com l'alfabet d'un cert llenguatge artístic, i que per tant aquelles torsions i enllaços, aquelles entortolligues, aquelles sorprenents estilitzacions de formes naturals són cada una

d'elles les que convenen a aquell lloc, a aquella situació decorativa, i que cap altra combinació de formes no escaigués en l'harmonització i orquestració d'aquells coloretats clars i esblanqueïts de la pedreria.

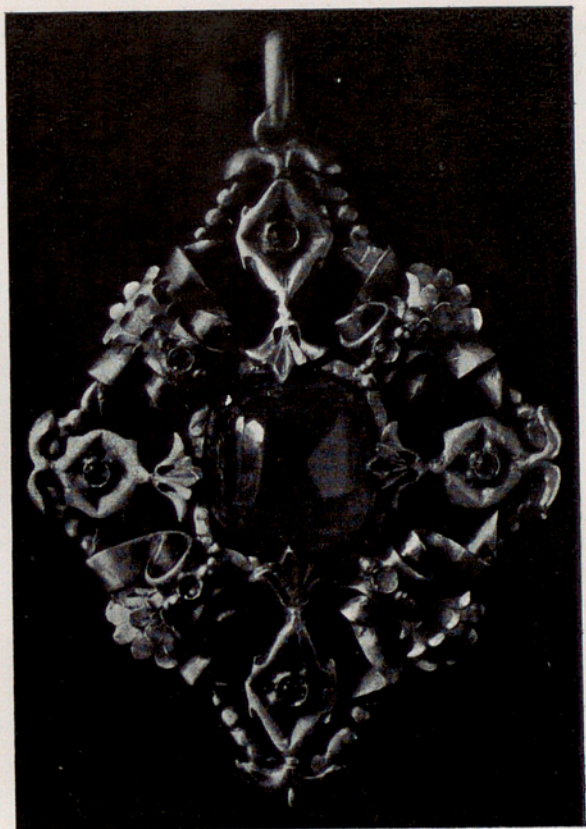
Però el més bell de l'obra de Jaume Mercadé és el sentiment que té de la pedreria i que sens dubte és el que convé a tot bon orfebre que hagi de compondre amb pedres precioses. Aquest sentiment, del tot objectiu, ens apar d'un objectivisme semblant a la captació retiniana i entenimental que de petits-petits tenim del món exterior i particularment de les coses que refracten, reflexen i deixen passar la llum. Els vidres, l'aigua, els diamants; els òpals i els raïms, els robins i els grans de les magranes; els ulls oberts i els ulls clucs davant del sol; el vi i les agates; els raigs de sol carregats d'espores d'or i l'oli del cetrill, l'or i el llautó, la bombeta elèctrica, les cornalines, els peixos i totes les coses brillants, lluentes i esplendentes que són com gotes perennes de felicitat o d'ideal. Aquesta pueril visió de la pedreria, i no pas la visió de la gent que sospesa i justipreua les gemmes, és la que empra el nostre artífex per a compondre. Hom diria que Mercadé imagina el seu ideal paisatge de pedres precioses ni més ni menys que un pintor d'ensomnis imaginaria la seva pintura. Mercadé deu posar-se enfront de la seva gamma de pedreria amb la mateixa disposició d'esperit que Odilon Redon es col·locava enfront de la seva caps de

pastells en el moment de començar la seva obra. Per això poc considera el nostre artífex si tal pedra és de preu o bé de valor insignificant si de totes maneres posseeix la llum i l'aigua que necessita l'artista per a desenrotllar la seva simfonia de pedreria i or.

Per aquest camí Jaume Mercadé aconseguirà segurament despertar una major sensibilitat en la estimació de les qualitats materials dels minerals, gemmes i demés matèries aptes per a l'orfebreria; una sensibilitat que s'acosti prou a la dels artífex de l'Extrem Orient, tan destres i sensitius per apariar les matèries roïns amb les precioses, que les més despreciables arriben a aconseguir la sumptuositat i la significació de les matèries més riques. Quan el nostre Mercadé arribi a poder conjuminar l'or i la pedreria amb els materials tinguts per pobres i inexpressius, aleshores ens donarà tot el que li bull a dins, aquells grans poemes d'art decoratiu de les èpoques clàssiques de la Xina i del Japó, obres d'art aplicat que, sobrepassant el concepte d'art decoratiu, s'equiparen gairebé a les obres d'art pur.

JOAN SACS

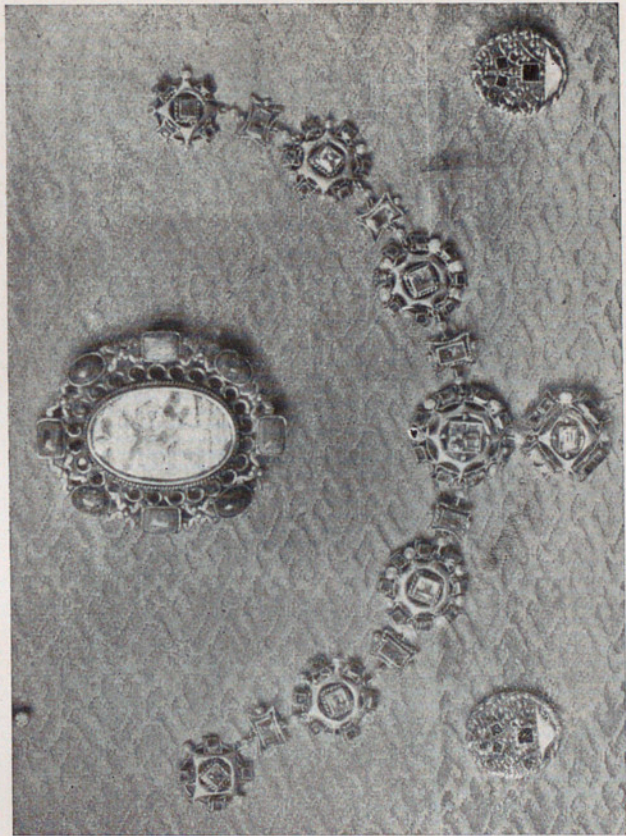

Penjoll d'or i rosalines.

1917

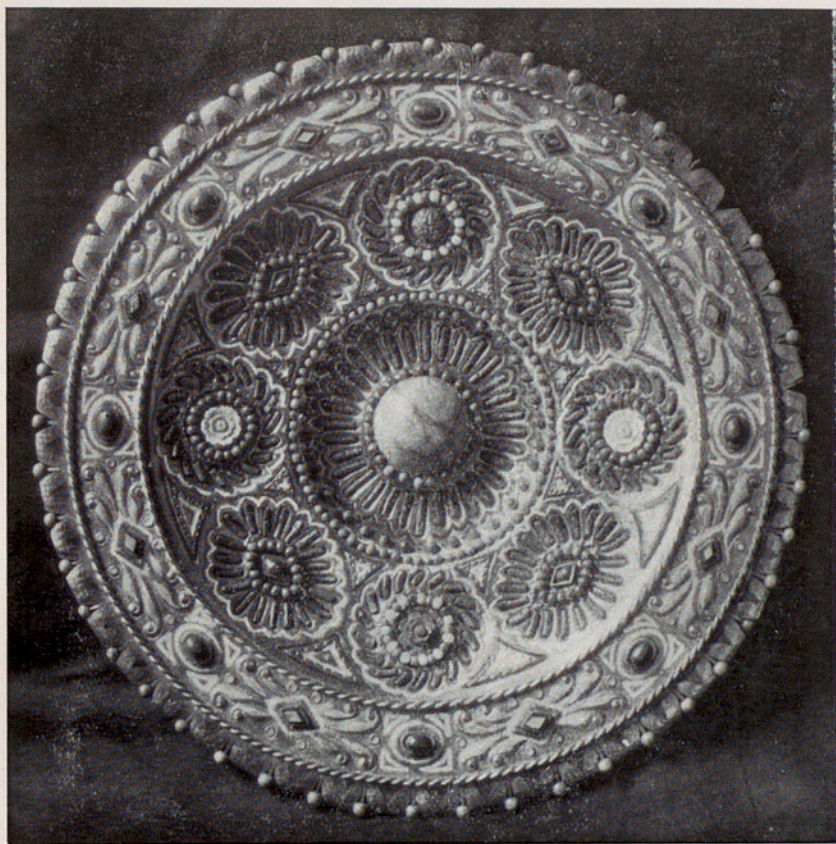

Agulla de pit esmaltada, Collar de maragdes, Arrecades. 1917

Penjoll. Museo de Barcelona 1920

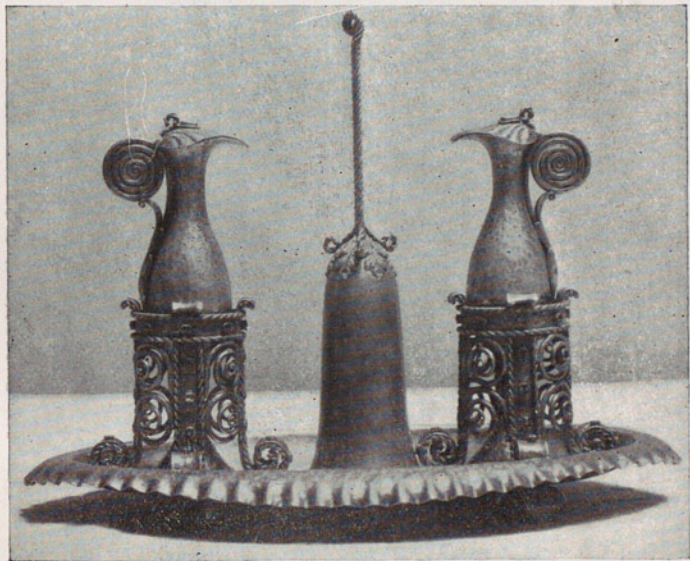

Plat d'or repujat, esmaltat i coral

1920

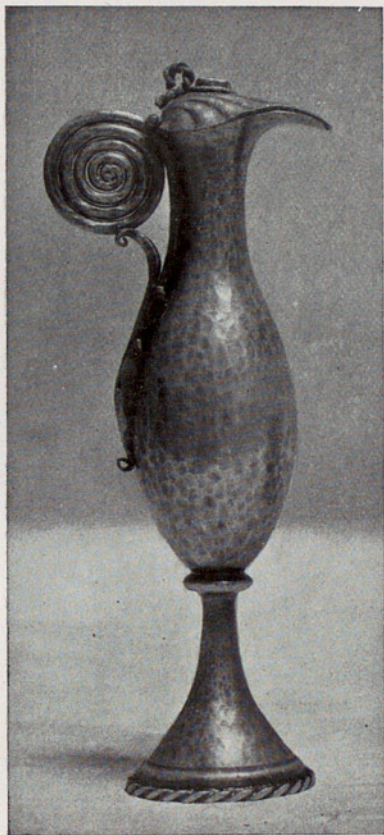

Naveta d'argent i pedres lluna
de l'Institut de Cultura i B. P. de la D.

Canadelles d'argent
de l'Institut de Cultura i B. P. de la D.

1920

Canadelles d'argent (Detail) 1920

Salpasser d'argent i pedres fines.
de l'Institut de Cultura i B. P. de la D.

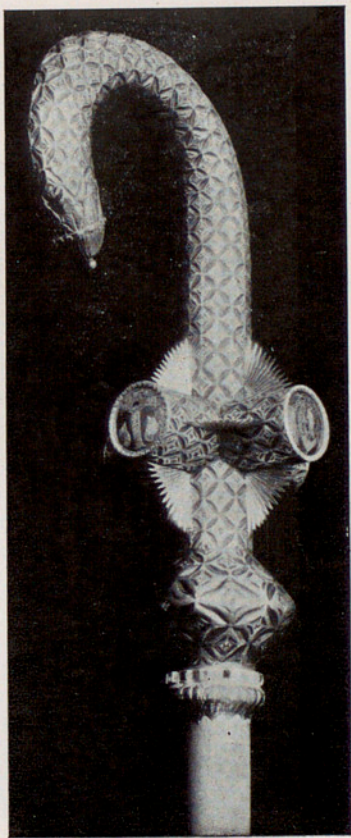
1921

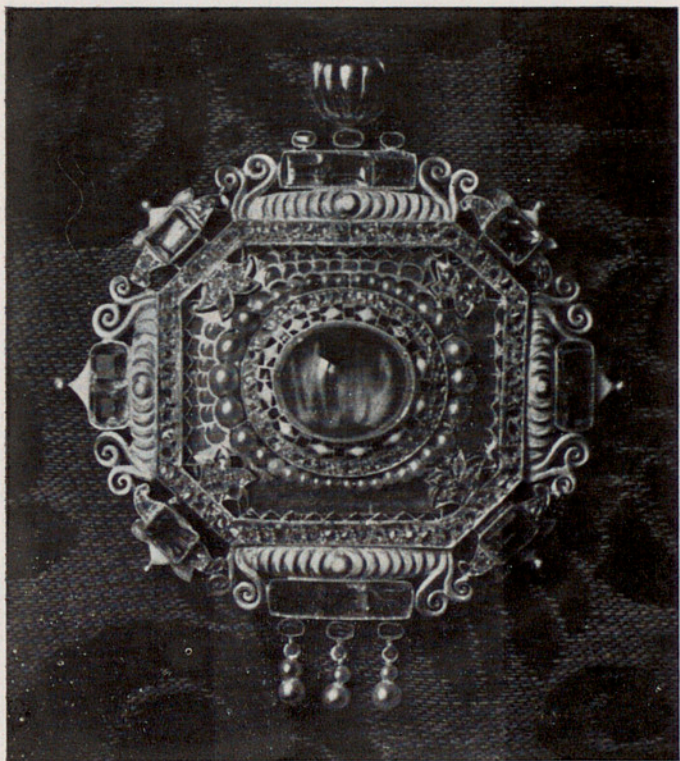
Encenser d'argent, esmaltat i pedreria
de l'Institut de Cultura i B. P. de la D.

1921

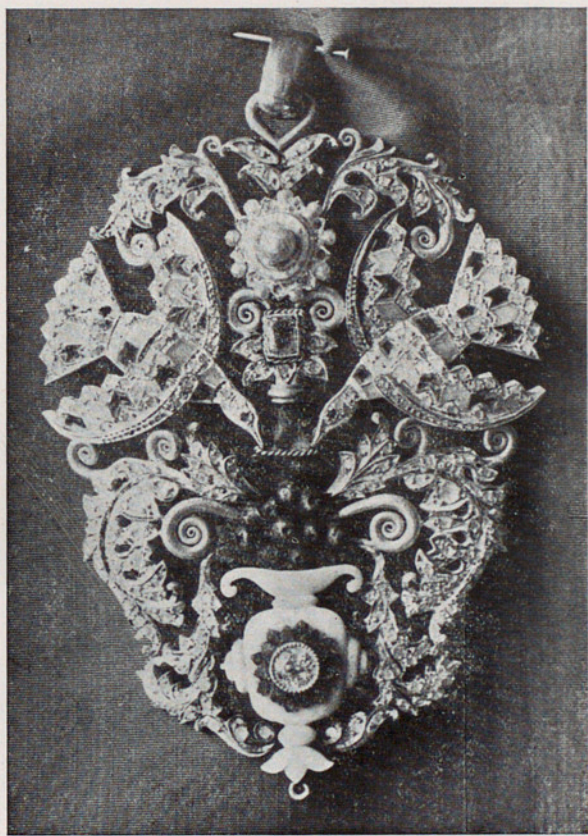
Bàcul d'esmalts i pedres fines.
Del Sr. Bisbe de Canàries.

1921

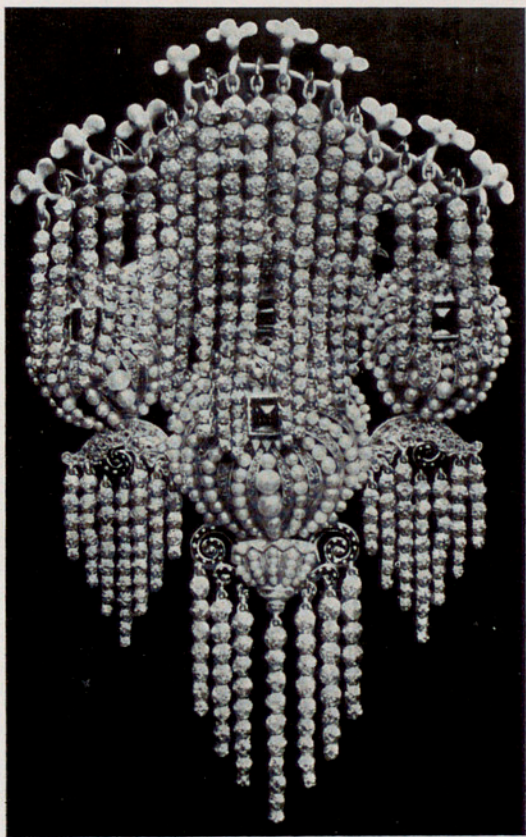
Penjoll d'òpals i maragdes

1922

Penjoll esmaltat i brillants.

1922

Penjoll de platí esmaltat, perles i brillants.

Premiat amb medalla d'or de 1.ª classe
a l'*Exposition des Arts decoratifs de Paris 1925.*

1922

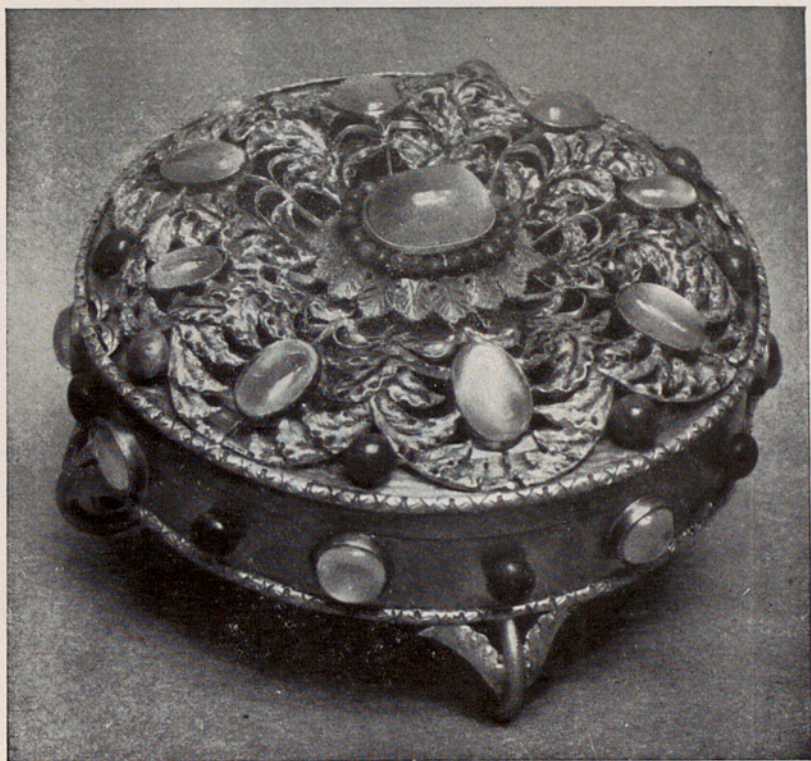

Calze d'or, esmaltat i pedreria.
de l'Institut de Cultura i B. P. de Ia D.

1923

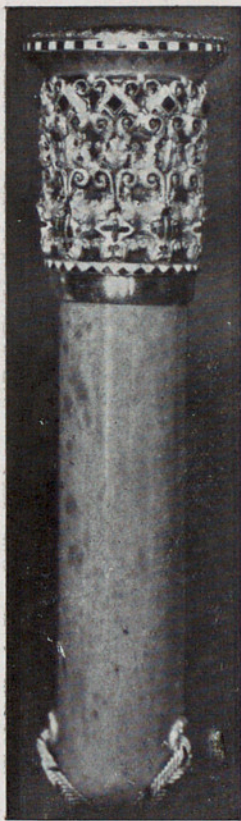
Creu d'altar, d'argent, esmaltada i perles fines
de l'Institut de Cultura i B. P. de la D. 1923

Capça per a guardar les hòsties, d'or i d'argent, esmaltada i pedreria
de l'Institut de Cultura i B. P. de la D.

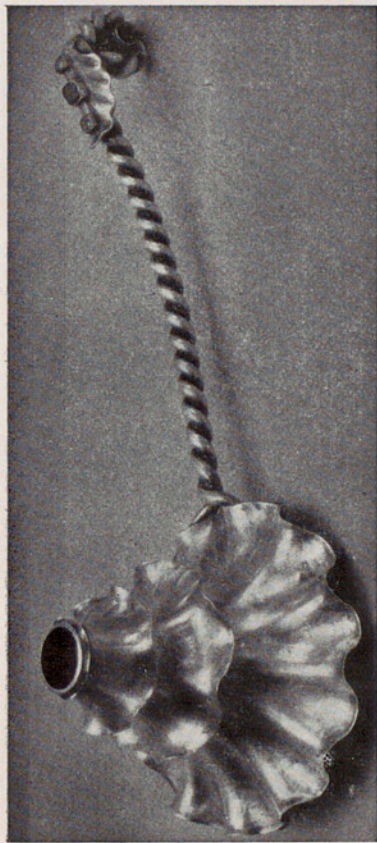
1923

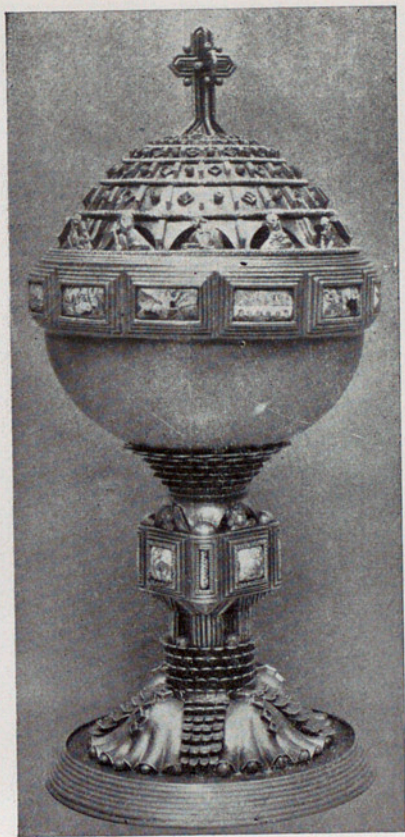

Pom de mangala de comanament,
d'or esmaltat i pedreria.

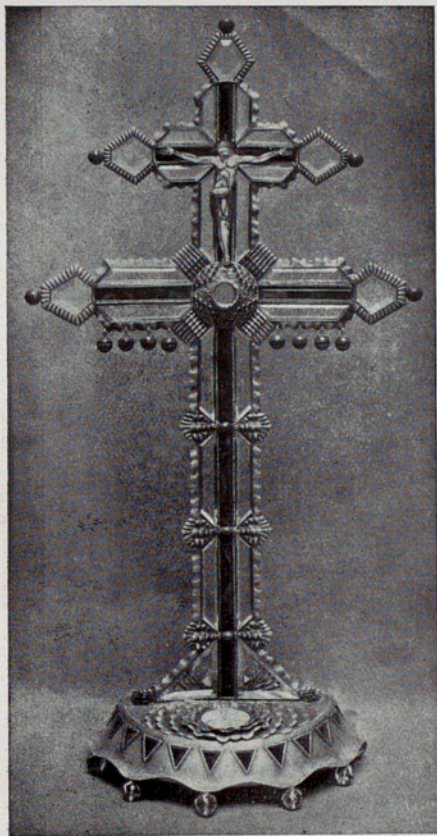
1923

Palmatòria d'argent repujat
de l'Institut de Cultura i B. P. de la D.

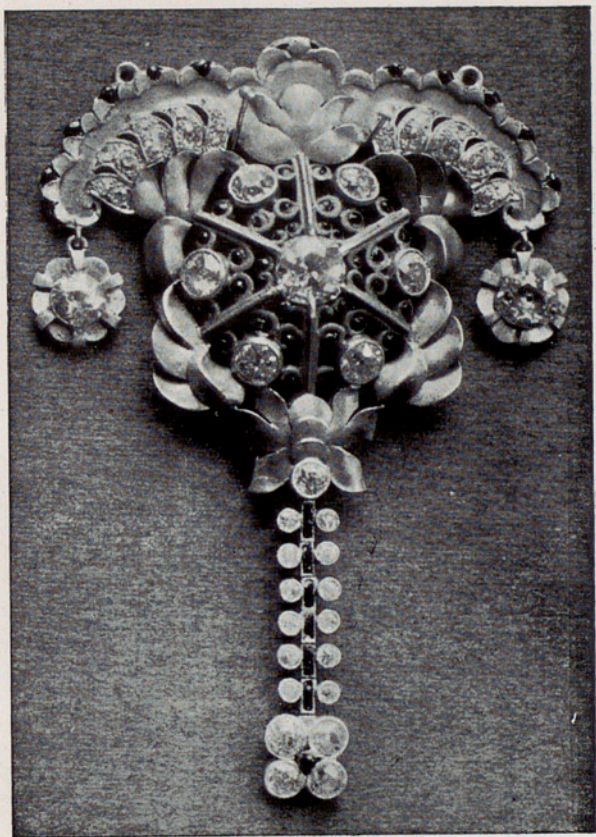
Copó d'argent, esmalts i pedreria
de l'Institut de Cultura i B. P. de la D.
1925

Vera-Creu, d'argent, Cristall de Roca
i Malaguites, amb el Sant Crist d'esmalt,
de l'*Institut de Cultura i B. P. de la D.*

Farmall de plati esmaltat i brillants 1926

Penjoll de plati, esmaltat i brillants

1926

Braçalet d'or repujat.

1924

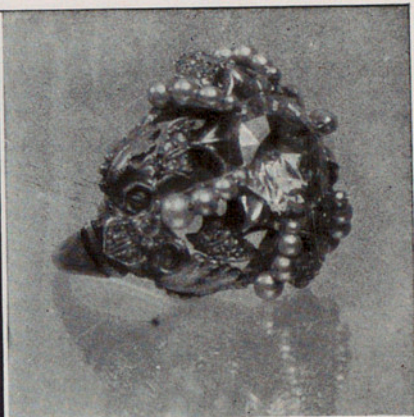

Copó d'argent, esmalts i pedres fines
1925

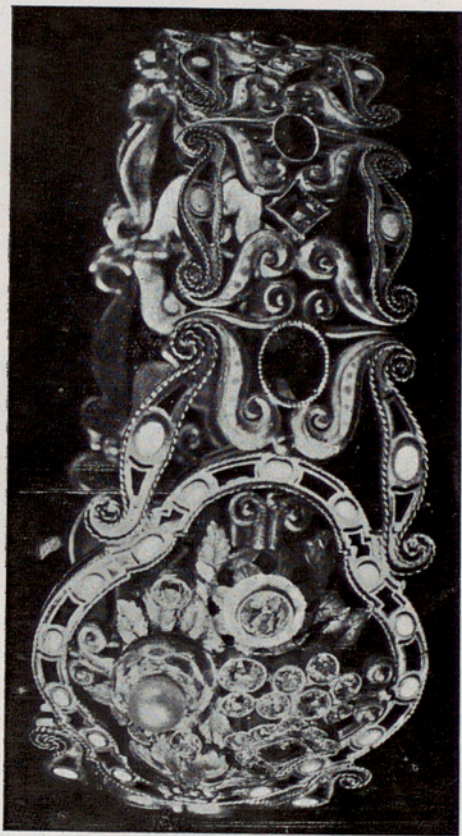

Copa d'or esmaltada, amb maragdes i perles.
1925

Quatre anells de p.ometatge, de plati i brillants

1925

Brassalet

1918

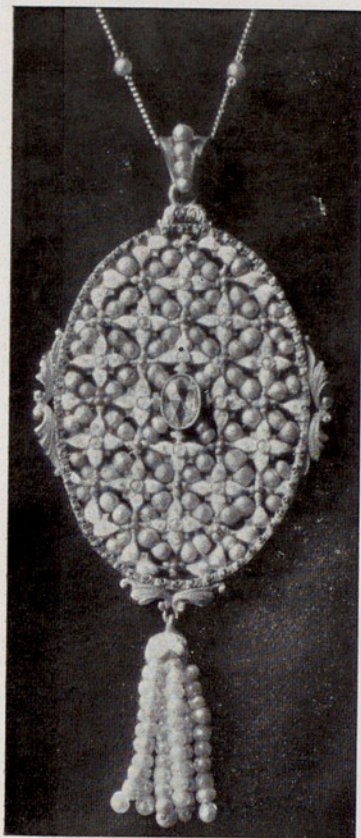
Penjoll d'or cisellat, esmaltat i pedres fines
Museu de Barcelona

1919

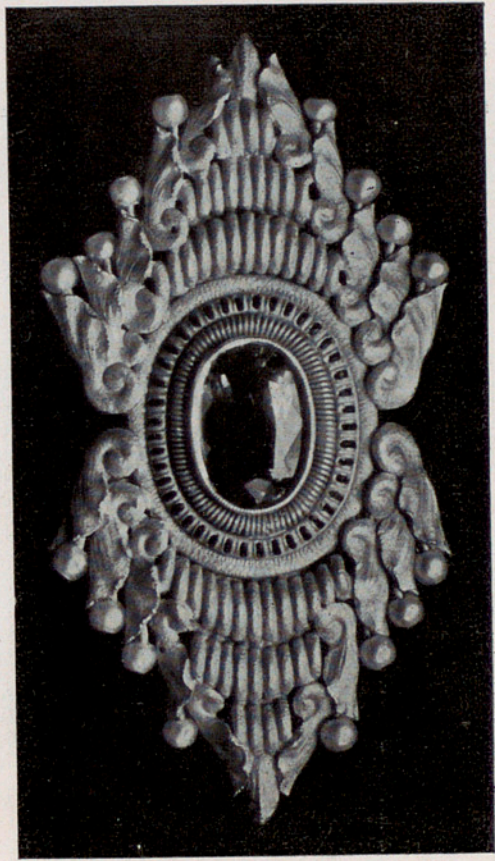
Penjoll de platí, brillants i perles

1919

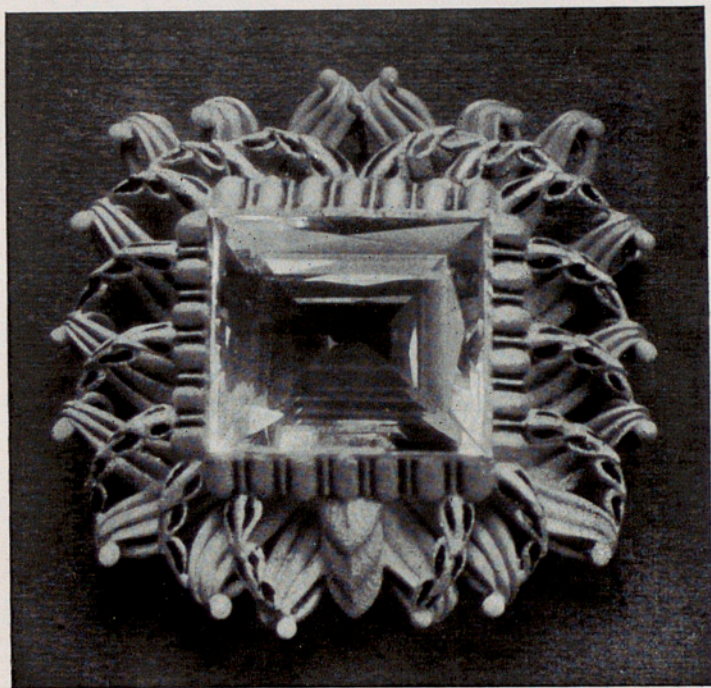

Penjoll esmaltat i perles

1919

Agulla de pit amb perles fines

Farmall d'or cisellat, esmalt i aiguamarina.

1925

MONOGRAFIES D'ART

PINTURA, ESCULTURA, DIBUIX,
CARICATURA, ARQUITECTURA,
ARTS APLICADES.

VOLUMS PUBLICATS

PINTURA

Marquès-Puig, per Carles Riba

ARTS APLICADES

Jaume Mercadé, per Joan Sacs

DE PUBLICACIÓ IMMEDIATA

PINTURA

Joaquim Torres-Garcia, per Josep F. Ràfols

ARTS APLICADES

Antoni Badrines, per Rafel Benet

*Monografies d'Art
de les Edicions
«Quatre Coses»
s'imprimeixen en
els tallers Omega
del Carrer Ample
de Barcelona.*

Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Biblioteques

1500443481

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA
DE BARCELONA

BIBLIOTECA Res. Mar.

REG. 42.391 C $\frac{1}{15}$

SIG. 739.091.1 (Mex) Soc

MONOGRAFIES D'ART
LIBRERIA ITALIANA
Petrixol, 5
Barcelona
1926

4 PESSETES